„ЗАСТАВА“ излази редовно: сваком, петком и недељом на целом табаку, уторком на по табака.

Цена је за Аустро-Угарску:
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 к.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 к.
За Србију
на четврт год. 8 дин., на по год. 16 дин.

Народни бројеви од петка нарочито за шире народне кругове уређени могу засебно да се претплате, а цена им је:
на 1 месец . . . . . 25 нов.
на четврт године . . . . . 75 нов.

ЗАСТАВА.

За ОГЛАСЕ плаћа се по 6 новч. од свр/ре врсте сваких ситних слова; за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.
За „Приповедане“ плаћа се 20 нов. од врсте.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“

Уредништво и администрација „Заставе“ налази се у кући г. Ст. Јеетића, главна улица.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСЕ не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 новч.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ.

БРОЈ 63. У НОВОМ САДУ У НЕДЕЉУ 23. АПРИЛА 1895. ГОДИНА XXX.

ИЗДАЈСТВО РУСИЈЕ.

„Русија је издајник Словенства; Русија тера скров себичњачку политику, ради које би жртвовала све славенске државе“, то је поклич, који се од времена на време чује из штампе, која под видом Словенства, тера воду на воденицу тројнога савеза и његових политичких планова на Балкану. Долази питање да ли је Русија учинила што за самосталност Словена? Ослобођење Србије, борба крвава, борба за независност Бугарске, да не бројимо више, доказ је, да је Русија негда помагала независност Словена, дакле није била издајник, него баш помагач Словенства. Каква је пак сада политика Русије? На Балкану и на крвавим бојиштима балканским грлили су се Руси са Србима и Бугарима, а како је сада? После рата за ослобођење наступила је независност обе ове државе. Оне су могле терати потпуно независну политику, што су и учиниле. Но ослобођењем Србије није још ни близу било решено питање балканско, те је оно зато и морало бити једна од главних тачака спољне политике Србијине и Бугарске. Србија је мала, у спољњој политици мора она тражити осланца на неког јачег, неког моћнијег. Српски народ гледао је свагда Русију као свој ослонац, али је политика званичне Србије прешла другом у наручје — Аустрији. Од то доба везе међу Србијом и Русијом све су слабије и ови којима је стало до тога да Русија не буде стожер Славенства, гледају да их потпуно прекину. Ето отуда поклици „Русија је издајник Словенства“!

Нисмо никада били тако заслепљени Русофили, да смо мислили, да Русија чини све ли користи ради јужних Словена. То не можемо ни тражити. Решавање балканског питања свакако има важности по Русију и она ту има својих планова. Но досадањи њен рад и политика на Балкану доказали су, да се њени планови подударају са Србијиним. Ми отворено велимо, да Србија не може сама решити балканско питање, биће ту уз њу већи фактор; а да је по интересе Србијине безусловно пробитачније, да то питање решава она уз Русију, као њен савезник и пријатељ, а не против Русије уз тројни савез, то мора бити свакоме јасно.

Русија још није учинила ни један корак к издајству Словенства. Но у јевропској политици има извесна струја, која хоће да нагони Русију на тај корак, стварајући међ јужним Словенима русофобску (протируску) партију. Де сада се доказало, да је ли факт да Русија постоји, било довољан бранилац самосталности Словена и њихов чувар од најезде са запада. Не само крвно сродство Јужних Словена и Руса, него и положај и политички рад за будућност Јужних Словена, траже да међу њима и Русијом не дође до расцепа, до издајства ни с једне стране, јер Русији добро долази самосталност и јачина Србије и других Јужних Словена за њену спољашњу политику, а овима су опет пријатељство и помоћ Русије за напредак и слободу безусловна потреба и услов.

* *

Нови Сад, 22. априла.

Банфи против Рима. У седници угарског сабора од среде дигао је Банфи тешку оптужбу против Рима, односно против папиног весника Аљијардија, који се неко време бавио у Угарској. У тој седници на име интерпелисао је посланик Теренји, члан владине странке, Банфија и питао: Какво становиште заузима влада спрам пута папинога весника Аљијардија по Угарској; је ли учинила, или хоће ли учинити какове кораке, да се немир стиша и ако има несугласица, да би се ове изравнале, или да се пази, да се у будућности не би догодиле? Интерпелација ова изазвала је велику узрујаност, но још већу је проузроковао Банфијев неуглађен и увредљив одговор, по коме је Аљарди заиста „прекорачио границе, до које је он, као заступник стране силе у погледу спољашњих ствари угарских смео доћи“. Даље је рекао Банфи, да је Аљијарди „делокруг својих права и власти прешао, те је влада ово своје мишљење и папи доставила“. Најпосле рече Банфи, да је он, ради очувања самосталности Угарске, преко Калнокија, заједничког министра спољних послова, у овој ствари учинио и потребне мере у Риму. Овај одговор Банфијев изненадио је сву опозицију. Јер шта јер Аљарди учинио у Угарској, да се против њега овакова оптужба дигне? Ништа. Из Банфијевог говора бар ништа. Јер Банфи је сам рекао у говору своме само оволико: „Понашање, време, односај, који су га при свакој појави његовој пратили, учинише на мене утисак, као да је прекорачио границе својих права.“

Је ли доста да нешто учини на некога, па био он то и Банфи утисак па да се против њега подигне овака оптужба? Да нису овде умешани и прсти мудрог Калнокија, цео би свет ову неотесаност Банфијеву одбио на његову политичну ограниченост, али овако се мора питати, шта хоће Банфи и Калноки овим маневром? Имају ли шта они против саме личности Аљардијеве или хоће да огласе рат Риму? Ово Банфијево заузимање за самосталност Угарске, опозиција је иронично одбила, јер види да се њоме нешто друго хоће, или Банфи жели да се прослави, или се тиме хоће да ослаби јачина опозиције против црквених реформа, јер се јасно види да је Банфи индиректно оптужио Аљијардија да је кортешовао против рецепције Чивута и против слободе вере. Ствар ће се разбистрити; но било једно било друго корак је врло погрешан и ни мало ласкав за угарску дипломацију.

*

Црквено-политичке реформе пред горњом кућом. У петак је рецепција Чивута и слобода вере били пред сједињеним одборима горње куће, који су задржали своје старо становиште и послали их на милост и немилост потпуне седнице горње куће, одакле су већ у два маха избачени. Врло је упало у очи да ни један члан римокатоличког клира није дошао у седницу и пронео се глас да је увреду коју је Банфи нанео Аљијардију римски епископат узео као увреду за цео римски епископат, те не ће више да ступа са Банфијем у додир. Гроф Стеван Кеглевић поднео је предлог сличан ономе Сапаријевом, да се слобода вере и рецепција Чивута споје у један законски предлог с додатком, да они, који своју веру напусте и не прић ни једној вери, плаћају, док су живи принос за школу и друге установе вере и јавне наставе, док је Сапари тражио, да та обвеза траје пет година. Одбори су овај предлог одбили и тако ће се судбина рецепције Чивута и слободе вере решити у уторак 2. (14.) маја у потпуној седници горњег дома.

*

Хедервари у Бечу. Бан Троједнице, гроф Куен Хедервари, као што јавља орган католика „Мађар Алам“, позван је код краља у Беч. Поменути лист држи тврдо, да овај позив стоји у јакој вези са блиском кризом Банфијева кабинета, јер је познато, да је при последњим кризама Хедервари био први, кога је краљ звао ради саветовања због угарских прилика.

*

„Српско-мађарско пријатељство“. У београдској „Српској Застави“ излазили су чланци: Српско-мађарско пријатељство, историјска политичка студија од Јована Ђорђевића; ти чланци су одштампани и у засебну књижицу под истим насловом, која се може добити у свима нашим књижарницама. Ми ту књигу препоручујемо нашим читаоцима, јер је у њој лепо изнесена историја наше борбе са Мађарима, и показано је зашто није до пријатељства дошло међу нама, и не може доћи. Цена је књизи по круне.

Поглед по свету.

Угарски сабор. У среду држао је угарски сабор седницу, у којој су поједини министри одговарали на девет интерпелација. Понајтлавнији је одговор, који је Банфи дао на питање посланика Теренија у погледу бављења папиног посланика Аљардија у Угарској, о којој ствари на другом месту говоримо. У седници од четвртка, која није била дужа од једнога сахата, утврђен је дневни ред за сутрашњу седницу. Горњи дом је такође држао кратку седницу, на којој су примљени некоји законски предлови, а законски предлог о рецепцији Чивута и слободи вере, који је послао посланички дом натраг горњем дому, издани су појединим одборима.

— Њитрански избор. У седници Угарског верификационог саборског одбора примљен је на знање избор Имре Јанића за посланика у Њитри и он је проглашен за посланика, „пошто изгледа да је избор био законит,“ али је ипак

ПОДЛИСТАК.

МАЛИ АЈОЛФ

ПОЗОРИШНА ИГРА У ТРИ ЧИНА ОД ХЕНРИКА ИБЗЕНА.

Већ су многи писци у својим путничким писмима описали лепоту земље Норвешке.

Леги су њени врхунци, покривени вечитим снегом. Величанствени су њени фјорди, које запљускују горостасни морски вали и морске птице облећу у брзом лету. Интересантан је норвешки народ, који на далеком северу предањује дане у великој муци и патњи.

Норвешку дивље — романтичку природу први пут је упознала западна Европа у љупкој мелодији чувеног норвешког музичара Ole Bull'a и у величанственим ландшафт-сликама чувених норвешких сликара Tidemand'a и Gude'a. Западна Европа уживала је у нежним сликама и дивним приповеткама из живота норвешких брдских становника, које је верно оцртао чувени Björnstjérne Björnson.

Поред Бјернзона, тога најбољег цртача особина норвешког народног живота, подигао се још један горостас, који се битно разликује од Бјернзона. Исти није тако угодан и љубак песник као Бјернзон, али је од њега млого импозантнији, млого дубљи по мислима и јачи по осећајима. То је генијални, Хенрик Ибзен.

Историја светске литературе последњих двадесет и пет година, готово се једино бави са Ибзеновим радовима. Њега данас спомињу млоги људи и млога пера пишу о његовом чудноватом животу и раду. Мало је људи, који са њиме симпатишу, више их је, који му се чуде и диве, а још је понајвише оних људи, који га јако осуђују. И управо ти људи, који га понајвише осуђују, који на позорници нерадо гледају његове анатомске препарате, опет зато први јуре у позориште, чим Ибзен објави своју нову драму, иду да се надиве оним највернијим сликама из нашег модерног друштва.

Ибзен је сасвим оригиналан песник. Он не припада ни једној литерарној школи. Сасвим усамљен, упоран и охол стоји он данас у драмској поезији, као она кршна стена норвешких фјордова. Он се ни најмање не обзире нити на велику хвалу и допадљивост, нити на силно, омаловажавање и оштру критику од стране публике; као год и она стена норвешких фјордова, врло слабо преза од оних громких вала, што је страховито бију.

Испрва је Ибзен био романтичар и то присталица норвешке романтичке школе, која се битно разликовала од нежне романтике Еленшлегерове. У тој перијоди написао је више романтичких драма, од којих су још понајлепше „Frau Inger auf Oestrat“, „Fest auf Solhang“ и „Nordische Heerfart“. Мотиве за те драме узео је Ибзен из историје свога народа. У тим драмама изнео је он својим слабим и мекушним суграђанима, њихове прадедове у правој величини, са њиховим поносом, њиховом силном снагом и њиховим необузданим страстима, које нису могли сузити никакви друштвени закони. Ти ликови старих Норвежана нису моделирани у белом, љупком и нежном ,мрамору, него у грдним плочама норвешког гранита. Поједини ликови тих драма не одликују се толико лепотом форме, колико својом природношћу и истинитошћу. Сви ти ликови носе на себи трагове руку једног врло генијалног вајара.

Против последње драме „Nordische Heerfahrt“ устао је одмах тадашњи најчувенији академик естетичар Хајберг. Он је прорекао, да се та драма ради своје суровости не ће моћи задржати ни на једној позорници. Али Ибзен се није ни најмање осртао на примедбе тога естетичара, него је и даље писао.

Под упливом немачке културе постао је Ибзен песник највиших философских проблема, постао је песник „Brand'a“, „Peer Gynt'a“ и „Kaiser und Galilaer“. У тим радовима огледа се права величина Ибзенова. Те драме написао је Ибзен са крвљу свога срца, у највећој стваралачкој снази.

Човек не може себи замислити већу разлику, него што постоји између Ибзенових романичких драма и драме „Brand'a“ и „Peer Gynt'a“. Промена је била онако исто силна, као што је моћан онај прелаз из питоме и благе природе Мондефјорда у дивљу мрачну, суморну готово демонично-величанствену природу високих брда по Ромедалсу и Доврефјелду, у којој се дешавају догађаји „Brand'a“.

По величини основе и по изобиљу мисли, могле би се оне прве две драме сравнити са радовима највећих светских песника, само да им је и форма савршена. Али сваком томе делу фали класична форма. Као син северног народа, који се понајвише бави морепловством и риболовом, а врло се мало занима науком и вештином, није могао ни Ибзен код писаца свога народа наћи уметничку форму за драму. Па и сам питоми југ, па и сама љупка Италија, у којој је живео дуго времена, није га могла усавршити у тиме погледу. И поред љупких и злаћаних зрака јужњег сунашца и поред талијанског плавог неба и мирног и тихог мора, Ибзен није могао заборавити ни норвешку маглу. Он је увек тежио за дубоким и мрачним фјордима и норвешким високим снежним врхунцима. Ибзен је увек остао прави Норвежац. Па према својој природи он је створио и свој штил

Ибзенова права величина не лежи једино у драмским делима, које сам до сада споменуо, него лежи и у оним драмама, у којима нам је најверније одржао модерни фамилијарни и друштвени живот. Истом те модерне драме, разнеле су му име на све четири стране света, створиле су му много страсних присталица и још више љутих противника. У тим модерним драмама виде његови обожаваоци круну Ибзенове поезије и те радове сматрају за модел модерне драме.

У радовима те треће перијоде чини „Nora“ неку прелазну тачку. У првим радовима те перијоде, као што су „Rund der Jugend“, „Stützen der Gesellschaft“ и „Ein Folksfeind“, изгледа нам Ибзен као изврстан посматрач и добар сликар, који је врло вешто, верно и природно знао да престави оно друштво, у коме се он кретао. У тим радовима опажа се, да га није лично занимала етичка борба нашег времена. Истом у „Nori“ карактеризирао је „борбу“ наших дана, као символ вечите борбе између појединаца и целине.

Са драмским делима: „Gespenster“, „Wildente“ и „Rosmerscholm“ приближио се Ибзен своме опредељеном циљу. У тим радовима изгубили су Ибзенови омиљени „проблеми“ много од своје пређашње важности. Он је почео већ боље да разликује вечно од пролазнога. Увек савршеније су му слике из живота. У тим драмским производима не опажа се више она суморност и ладноћа, која је пратила његове пређашње драме. Та радове као да је Ибзен написао више под упливом срца, него разума.

Са последњим својим радовима: „Frau von Meer“, „Nedda Gabler“, „Raumeister Solness“ и „Klein Eyolf“ представио нам се Ибзен као прави уметник. То су већ права уметничка дела, која су се ослободила од многих пређашњих погрешака. У њима ћемо већ

одржано, да се још за тридесет дана од дана избора може уложити протест. Странка пропалог кандидата грофа Јована Зичија већ је спремила протест који ће скорим сабору поднети и нада се, да ће избор бити уништен.

— Немачка политика. У једном од последњих бројева саопштава „Норд“ врло занимљиво извешће, које до сад није изнео ни један страни лист Године 1881. појавила се у Турину књига под натписом: „Тајна политика Италије“, и тек што се јавила, одмах је и нестало. Да ове књиге нестане, постарао се поред римског и немачки кабинет, јер је она јасно обелоданила тежњу германске политике, да завади Италију са Француском и да онемогући међу њима свако зближење, које би могло да смета циљевима Германије. „Норд“ наводи из те књиге, која је данас библиографска реткост, неке податке из конфиденцијалне преписке Бизмарка са Мацинијем, који се тичу одношаја између Италије, Француске и Германије. У конфиденцијалној ноти, послатој Мацинију, у априлу 1868. године, Бизмарк говори ово: „Сродност језика и расе, аналогија темперамента и права, немају у политици великог значаја; савези се оснивају само на интересима и условљавају се користима, које доносе, те према томе природни савезник Германије мора бити Италија, а природни такмац прве — Француска. Како је немогуће изменити спољни облик земљине кугле, то ће Француска и Италија вазда бити такмаци, а често и непријатељи.“ Даље Бизмарк аргументише то овим речима: „Природа је бацила између Италије и Француске јабуку раздора, због које ће се оне вечно међу собом давељати; та је јабука раздора — Средиземно море, превасходна станица између Јевропе, Азије и Африке, канал између атлантичког и источног океана, базен окружен прекрасним покрајинама . . . Италија не може равнодушно гледати на то, како Француска сваког тренутка може овладати Тунисом, који би био за њу само етажа за освојење Сардиније. Француска не треба да буде господар ни Средиземног мора ни рајинских обала. Италија и Германија не могу то допустити, јер такво проширење Француске, било би за њих питање живота и смрти. Италија треба свакојако да господари средиземним морем; такав циљ ваља да је свију талијанских министара и основа талијанске политике“. Из ове ноте види се, како је Бизмарк давно и брижљиво спремао француско-талијански антагонизам и у каквом је циљу подржавао на берлинском конгресу француске захтеве односно Туниса. Њему је требало да завади Италију и Француску и да прву употреби као оруђе германске политике. Његови су се рачуни остварили, али Италија се није од тога ништа ваздила.

— Кинеско-јапански мир. Француски лист „Голоа“, јавља, да је Русија позвала Немачку и Француску, да са њоме заједно потпишу записник, у коме се износе замерке на кинеско-јапански мир. Ове замерке и противљење односе се поглавито на уступљивање земљишта. Исти лист позива француску владу, да и она изнесе своје замерке у погледу уступања земљишта.

ВЕСТИ ИЗ СРБИЈЕ.

Морски предлог. Владимир Лековић и другови посланици за варош Ужице и округ ужички ове скупштинске сесије поднеће предлог, да се политичке партије, као са свим штетне по ову земљу законом укину. Какви ли ће предлози још бити изнешени од стране садањих народних очуха?

*

Посланик са пет гласова. „М. Журнал“ пише: Било је не само у свету већ и код нас равних чуда, али овако што тешко да је ма где било. Замислите само, попт читаоци, Дамњан Чађевић биран је у ср. рачанском окр. Ужичког за „нар.“ посланика и добије цигло пет гласова и он дође у скупштину, али и сами његови другови — напредњаци — желећи колико толико, да се покажу као људи од закона пониште његов избор као незаконит, јер му је пуномоћије издао сремски начелник, а не бирачки одбор, кога није ни било. Кад ово увиде газда Чађевић, он одједном пресалдуми у неутралне, изјави да ће по својој чистој „савести“ гласати за зајам и буде заиста наименован за владина посланика.

*

Напредњачки клуб о зајму. Већ се неколико дана ломе копља међу напредњацима око уговора о новом зајму. Док су „дворски“ људи за то, да се гласа за исти, дотле „народни“ под вођством будућих кандидата за министре финансија и привреде — Стеве Поповића и Драг. Рајовића неће ни да чују за овај банкротски зајам, за који лепо рече „Трг. Гласник“, да га не би ни онај примио, коме лупа добош пред кућом. Не помаже више ни увијање Вукашиново, да је он ак-напредњак, јер они из народа одговарају, да они од стида и срама ако гласају за уговор, не могу ни ићи кући, а неки богме боје се и народног гњева, услед чега је и поднео њихов друг Влад Павловић онај предлог, којим се казни срез са 30.000 динара ако се убије који посланик, а убица се не нађе. Према садањој ситуацији гласаће за зајам неутрални (35), либерали (46) и напредњаци до 25 дакле свега 106. Да ли ће се моћи напабирчити 161 глас колико је по сад. уставу потребно, показаће најскорија будућност, а да пак не могу бити двогласци, за то нам добар стоји барон Лесак, који се сада у Нишу стално бави. — Као што дознајемо, већ се у Нишу ван скупштине говори о онима који ће гласати „за“, а који „против“. Један наш познаник јавља нам о томе следеће: Од владиних посланика гласаће за уговор од прилике 48 до 50 а против 10. Од „народних“ сви либерали гласаће за уговор, а то је око 20—25. Даље неутралних „народних“ биће око 10—15 који ће гласати за, а ресто против. Еле у најбољем случају гласали би за уговор 90—100 а можда и 110 посланика, а против 130 до 150 према томе, ако и неки напредњаци пређу или не пређу на владину страну. Ово су наравно само претпоставке.

*

Два милиона динара. Дознајемо из са свим поузданог извора, да су прекјуче преко беог. железничке станице отишла за Ниш два милиона динара. Одакле су дошле те паре, не знамо још насигурно, а да нису из државне касе, то је као двапут два четири, јер смо се распитали и дознали, да у свима државним касама ово дана није било ни пола милиона динара. Чули смо само да су паре одређене за народну скупштину. С друге пак стране дознајемо да су одређене паре на подмазивање точкова, да се уговор о зајму сигурније прими. У Бечу су нарочито јако заинтересовани да се овај уговор о зајму прими, јер он значи то исто као и окупација Србије од стране Аустрије.

*

Забрањен. Број „Одјека“ од среде забранила је полиција јер је у њему изашао један оштар и јевгровит чланак о лагаријама Вукашиновим и средствима, којима се посланици плаше, да приме уговор о зајму. Тамо се наводи да Вукашин има уза се само два отпадника, две протеранице партијске и то Перу Тодоровића и Стевана Ћурчића, који су обојица некада били праве мазе, а сад су избачени као недостојни из својих партија.

*

Финансијски одбор народне скупштине, имао је своју другу седницу, којој су присуствовали осим министра финансија још министри: грађевина, просвете и иностраних дела. У дебати су учествовали само напредњаци и нарочито напомињали хрђаве стране (јер добрих и нема) овог фамозног уговора о зајму и то дуг рок отплате, јер за свих 75 година Србији су везане руке за све финансијске операције. Министар финансија покушавао је да побије тврђења ових говорника, али на жалост његов је одговор веома ладно примљен. Сви су изгледи, да ће се ова дебата отегнути у бесконачност, које је већ дало повода владиним круговима те намеравају да ову скупштинску сесију продуже до 10. маја, а за дочек краљице Наталије, да се за 28. април нареди нарочита скупштинска депутација, која ће краљеву матер приликом њеног доласка овде у име скупштине поздравити.

*

Нов закон о штампи. Данашњим „усрећитељима“ ове земље мало, што спремају такав зајам, да после кратког времена држави ништа друго не ће остати до да банкротира, мало им је што су без разлике сваки закон изиграли, већ хоће и слободну штампу са свим да угуше са њиховим новим законским пројектом о штампи, који ће још ове скупштинске сесије доћи на решавање. Према овом новом фамозном законском пројекту свако уредништво мораће да положи кауцију од 10.000 динара, установиће се цензура и ни један број каквог листа неће смети изаћи из штампарије, док цензура не одобри дотични број, који се истој још у коректури с потписом одговорног уредника мора носити на преглед.

*

Не ће се изгласати зајам. Овако гласи најновија вест из Ниша, коју смо чули из напредњачких кругова. Никола Стефановић, бив. окр. начелник и један од најглавнијих чланова напредњачких у Београду, отишао је како чујемо ономад у Ниш као повереник главног одбора напредне странке, да се у име истог одбора споразуме са напредњачким посланицима у Нишу, да не гласају за зајам Синоћ је чујемо, дошла од Стефановића једна депеша из Ниша, у којој он вели, да се Вукашинов зајам не ће изгласати. Ово је тако важна ствар, ако се обистини, да ће јој се сваки Србин морати обрадовати.

*

„Трг. Гласник“ о зајму. Овај лист који се бави искључиво трг. и привредним питањима, донео је јуче један стручан чланак под насловом: „Пут у банкротство“. Поред онога, што је овај лист ономад донео о зајму, да је он тако ужасан, да га ни онај не би примио, коме је добош пред кућом, сад наводи, да је он тако рђав, да би смо му грехе и мане могли дуго и дуго набрајати, па их ипак све не избројати. Даље вели, да му је састав тако удешен да се све његове замке и не могу одмах познати. После многих цифара вели, да је овај зајам апсолутно најгори од свију досадашњих наших зајмова и да он води право у банкротство. Ми не би ништа уштедили, већ би шта више редовна плаћања интереса и отплате била већа. Само би се појачали стални дугови. И тако излази. Ако ми до сад нисмо могли плаћати ануитете, од сада ћемо то моћи још мање чинити. А што је најстрашније, овим се уговором даје право банкама, да и остале дугове наше конвентирају на овај исти начин. Наши остали дугови износе номинално око 300 милијуна, а после би износили на 430 милијуна, а са овим садањим далеко преко пола милијарде. Ето шта би добили ако би усвојили овај Вукашинов уговор. Они који би га примили, нагнали би нас неминовно у банкротство. Ово би морало доћи, а пре него би се примио овај зајам, боље би било још сада објавити неплаћење дугова.“

Адреса народне скупштине

за 1895-ту годину

на престону беседу краља Александра I.

Господару, кад је Србија, кад су сви политички људи у њој, и кад је и краљ њен нашао, да земаљски устав од 1869. год. не даје довољне услове за правилан и крепак живот Србије, онда је краљ, са народом, дао устав од 1888. године.

Од тога се устава с правом очекивало, и са пре-

врло ретко наћи јаких контраста, неизмерних страсти и изванредних људи, који човека више пута својим чудноватим говором и радом задивљују, а по некада му и неки страх улевају.

Али и у тим радовима заман ћемо тражити уметничку форму. Савршену уметничку форму није могао Ибзен никако постићи. Норвешка култура је за хиљаду година млађа од културе енглеске, француске и немачке, с тога није могао ни генијални Ибзен од својих литерарних претходника наследити у драми онако савршену уметничку форму, какву су наследили класични песници тих народа од својих претходника.

У последњој драми „Klein Eyolf“, у којој се опажа изванредан ритмус у изради самог дела, у којој су све околности врло фино расветљене, која се одликује врло добрим познавањем и врло вештим карактеризирањем појединих особа, у којој се опажа златна хармонија у току мисли, све те особине захтевају лепу форму, захтевају верз, или понајмање органски штилизиран говор, у кратко захтевају формалну класичност

Но генијални песник, као што је Хенрик Ибзен није се могао задовољити са обичном прозом. И ако није од својих претходника наследио уметничку форму за драму, и ако сам није могао створити нов верз или бар уметничку прозу, он је опет нашао помоћна средства. Већ у драми „Frau von Meer“ а касније у „Nedda Gabler“ знао је Ибзен на неким местима да уметне по неке изреке као refrain'e, које се биле од необичне лепоте. Тако на пример у драми „Nedda Gabler“ наилазимо на refrain'e: „Mit Weinlaub im Haar“, „In Schönheit“, а у најновијој драми „Klein Eyolf“ као да је Ибзен од обичног говора створио свете изреке. Ту су врло лепи рефрени: „Das Buch von der menschlichen Verantwortung“, „Die goldenen Berge“, „Die grosse Stille“, „Denn hier im Erdenleben, haben wir Lebenden unsere Heimath“. Говор, којим говоре лица у драми „Klein Eyolf“ не изгледа нам више као обичан говор, као обична проза Ибзенова, него као појезија.

Својом најновијом драмом Ибзен је задивио и своје противнике. Драму „Klein Eyolf“ може човек читати и гледати са неким задовољством и уживањем, јер је то право уметничко дело, које је са својом лепотом надмашило сву своју старију браћу. Заиста то је чудновата и јединствена појава у уметничком свету, јер су врло ретко они уметници, који су у последњим годинама свога живота створили лепша и савршенија дела, него у доба своје нај јаче телесне и душевне снаге.

Ова најновија драма Ибзенова има само три чина и свега пет особа, али од тих пет особа само две обраћају на себе највећу пажњу и по Алфред Алмерс, некадањи сиромашни учитељ а сада велепоседник и писац и Рита, његова супруга. Радња се дешава на добру Алмерсовом, близу неког фјорда.

Алмерс је испрва учио децу богатих грађана, те тиме је ранио хлебом себе и своју млађу сестру Асту, но касније добије за супругу неку богату девојку Риту. На тај начин постао је са свим слободан човек. Почео је да живи безбрижним животом и да ради на остварању својих идеја.

Два створа северних фјордова ступили су у брачни живот. Он ради њеног силног блага и њене неизмерне лепоте, она ради његових лепих ватрених и изразитих очију — очију за којима чезне и гине свака жена. Алмерса заноси Ритина лепота, али са неким потајним страхом ступио је он у тај брак, јер шта ће он слаб и нежан човечуљак са том женом ватреног темперамента, која га још љуби целим жаром срца свога.

Дивним бојама осртао нам је Ибзен те две особе. Ми дознајемо, да је Алмерс десет година неуживане уживао сласти, чујемо, да га је Рита десет година обасипала страсним пољупцима. Ни једног тренутка није дозволила Алмерсу, да се удали од ње. Она је мрзила сваки душеван рад Алмерсов; она је мрзила и оне мисли којима се Алмерс бавио; она је мрзила и његову сестру Асту, коју је Алмерс јако обожавао, једном речи она је хтела, да Алмерс душом и телом припадне само њојзи и ником другом.

Још у заносу своје прве љубави, под уплив оних силних страсти и осећаја Алмерс остави Риту на неколико дана. Он оде у норвешка брда, да проживи неколико тренутака у величанственој мирноћи. Тамо горе — много ближе сићаним звездама Алмерс одлучи, да се остави сваког душевног истраживања, које је за њега постало неки сасвим досадан луксуз и науми да постане своме сину прави отац, а не само учитељ, као што му је до сада био.

Са Алмерсовим повратком из тих брда започиње Ибзенова драма. На позорници видимо Риту и Асту, које свака на свој начин једна другој изјављује радост о повратку Алмерсовим. У то долази и Алмерс, сасвим весео и задовољан, исприповеда им своју одлуку. Од тога тренутка започиње страшна бура у његовом брачном животу. Ватрена природа Ритина још се јаче узрујала, јер она није кадра са никим да дели Алмерсову љубав. Љубав се само наплаћује са љубављу. Њена живахна природа, њене јаке страсти траже, да јој се нежност врати са нежношћу, и страст да јој се врати са страшћу Пре је морала Алмерсову љубав делити са његовом сестром и његовим душевним радовима, а сада мора да дели ту љубав и са својим рођеним дететом. Алмерсу само за љубав и поред врло великих мука она је постала мати. Та лепа, нежна и бајна жена постала је злобна и завидљива. Она се каје што га је родила и у својој радости жели, да га нестане са света, јер ради њега пружа јој Алмерс само пола љубави.

Свим лепотама и дражима свога бајног тела тежи она опет да задобије Алмерса, али узалуд. Сасвим узбуђена и силном страсти узрујана опомиње га, како га је јучер дочекала у белом оделу, са љупким и нежним ружицама у лепој и виловитој коси, да заједно прославе састанак, после његовог првог путовања. Али опет све узалуд. „Der Champagner war da, doch du trankst ihn nicht“, тако говори нежна и страсна жена, и то је била самртна пресуда њеној љубави.

Све њене лепе речи и заносне дражи њеног бајног тела, нису јој помогле, да још једанпут привуче Алмерса у своја наручја. Алмерс је остао увек ладан. Непрестано је мислио само на свога сина. Најпосле му Рита прети, да ће га изневерити, ако остане и даље тако ладан. Али и те речи нису могле откравити лед око срца његовог. Алмерс јој на то сасвим мирно одговара: „Das thust du niemals, du ehrliche, stolze, treue Rita, du“.

Још се та тврда бура није ни стишала и као да су се појавили знаци нове страшније и силније буре. Аста се вратила из шетње кући и доноси им жалостну вест, да се њихово рођено дете утопило, оно дете, о коме су они врло много говорили, а врло се мало бринули за њега. Људи приповедају, да је и мали Ајолф пошао са оном истом баком, која је са својим паком на леђи и маленим псетанцем у

стола и из народа, да ће се његовом применом пречистити и средити замршени појмови политички и да ће се одредити тачне границе, у којима се имамо кретати сви. Очекивало се, да ће се под владом новога устава ујемчити права свакоме грађанину Србије и да ће сви чиниоци у земљи, од најмањег до највећега, безусловно вршити своје дужности. Очекивало се, да у земљи настане мир и бољи ред, да се свачији живот и свачије имање заштити и да се политички морал у народу уздигне на онај ступањ, којега је наш народ, по душевним способностима својим, достојан. Очекивало се, као неминовна последица тога, да народна привреда, тај темељ државних финансија, бујно процвета, а држава сву своју снагу да усредсреди на остваривање државних и нацијоналних идеала наших; да престо Србије обасне сјај, а краља српскога окружи слава.

На жалост, устав од 1888. године, за више од четир године своје владавине, даде са свим противне резултате. Политички се појмови побркаше још више и политичка се свест помрачи. Кретању једних бише дигнуте све границе, докле кретање других беше спутано и са свим онемогућено. У вршењу својих политичких права и своје власти једни се не осврташу ни на законске предлоге ни друге прописе, стављајући често своје саможиве прохтеве на место закона, док други плаћаше својим имањем, па и својим животом, када се усудише користити се правима, која им је устав гарантовао. Место истинске слободе завлада политичка нетрпељивост. На место мира и реда, на место личне и имовне безбедности, осилише се прохтеви најнижих и најнеобузданијих елемената. О ономе, шта сваки дугује својој отаџбини, престало се водити ма каква рачуна. За то у земљи пође све у назад, па и у привредним гранама живота народнога настаде застој, а у финансијама државним расуло. Државна снага се растроји и масу, државни ауторитет би унижен, па се учини покушај, да се унизи и ауторитет самога владаоца. И у непојмљивој разузданости бацише се под ноге и најсветији природни и морални закони, и законодавно тело донесе једног дана нечувену одлуку, да се твојим узвишеним краљевским родитељима забрањује долазак у земљу, а извршна власт твоју узвишену мајку насилно и на најсуровији начин уклони из земље.

Господару, као потомку великих ти предака, који су од народа, ропством униженога и сатрвенога, створили народ, слободан и достојан да стане у ред слободних и образованих народа; који су од једног пашалука створили данас признату и поштовану краљевину — није ни могло бити светије дужности, него да величанственим гласом својим учиниш крај свеколиком нереду, који је у земљи био завладао. А задахнуто љубављу, верношћу и одарношћу према народној династији славом увенчаних Обреновића, народно представништво с особитом радошћу поздравља повраћај незаконито одузетих права краљевских ти родитеља, на славу дома твога и на понос народа твога.

Господару, краљевска реч твоја, исказана у прокламацији од 9. маја прошле године, којом си суспендовао устав од 1888-ме, а повратио у живот устав 1869-те године, да ће твоја, владалачка, брига бити, да земља у што скоријем времену добије уређење, које ће истински заједмчити правилан и напредан живот народа, а држави моћ и средства за остваривање великих задатака Србије, — још јасно звучи у ушима народа и народно ће представништво посветити сву своју вољу и сву своју умну моћ да ти господару помогне извести државни преображај и повести земљу ономе великоме циљу, којем су је славни предци твоји из народне династије Обреновића стално и снажно водили.

Али, докле уставни преображај земље не буде изведен, и докле ново стање не буде свакоме грађанину дало потпуне заштите, личне и имовне, народно представништво сматра за неопходну потребу да државна власт предузме све оне мере, које јој закони земаљски стављају на расположење да се имовина и живот грађана српских снажно заштити, а у случају да се те мере покажу недовољне, да се надлежним путем и друге затраже.

Господару, како краљевина Србија и може све своје снаге и сва своја средства упутити на преображај земаљске управе, на развитак и унапређење народне привреде, на усавршење војне снаге, просвете и у опште свега културнога живота само онда, када су односи између ње и осталих држава исправни и пријатељски, народно представништво радује се што је тај факт констатован и пријатељским пријемом краља Србије на њиховим дворовима.

Народно представништво знајући, колико много Србија и српски народ имају додирних тачака и преплетених међународних односа са суседним царевинама Отоманском и Аустро-Угарском сматра да су за Србију драгоцени докази доброг суседства и пријатељског расположења које су Његово Величанство султан цар Отомански Абдул Хамид-Кан II.. и Његово царско краљевско апостолско Величанство цар Аустријски и краљ Угарски Фрања Јосиф I. показали према краљу Србије.

Не мање, за Србију и њен свестрани напредак, исправни односи између Србије и царевине Немачке и пријатељско расположење њено према Србији, посведочено доказима пријатељског расположења, које је Његово Величанство цар Немачки Вилхелм II. дао краљу Србије, изазива у народнога представништва осећања благодарности.

О тешком губитку, што су га смрћу Његовог Величанства цара Александра III. претрпели, славом увенчава царска породица и братски нам народ руски, народно представништво дели иста осећања, која су и тебе, господару, одвела да лично у Петрограду изјавиш Његовом Величанству императору Русије Николи II. своје дубоко учешће, и да на самртнички одар царскога покојника положиш венац свога и народнога признања, гледајући у пријатељском пријему српскога краља на двору императора Русије залогу непоколебљивости традиционалног пријатељства престола и народа руског према Србији и њеном краљу.

Пријатељство према краљу Србије указано на двору председника француске републике, народно представништво поздравља са радошћу, надајући се све већим симпатијама према Србији и њеном краљу од стране великога и племенитога народа француског, вазда готовог на сва узвишена човечанска дела.

Господару, предлозима, које ће твоја влада поднети народном представништву за уређење државних финансија, као и које ће у даљем сазиву подносити за уређење финансијске, привредне, војне, просветне и осталих грана државне управе, народно ће представништво, имајући као и ти, господару, у твоју владу, која ће их подносити, осведоченог и потпуног поверења, проучавати са свом вољом и патриотском бригом и о њима доносити одлуке, руковођено једино добро процењеним интересима државним.

Како су пак државни послови у Србији за последњих година од несталности државне управе врло много претрпели, народно представништво је уверења, да ће његов труд и његова једнодушна воља да послужи престолу и отаџбини и моћи бити крунисани успехом само, ако несталност у државним пословима буде искључена.

Народно представништво задахнуло вазда осећањима верности и оданости према великим Обреновићима биће све више испуњено осећањима поноса и радости, колико више буде кадро допринети за срећу отаџбине и за славу свога краља, и одушевљено кличе:

Живео краљ Србије Александар I.!

У Нишу, 17. априла 1895. год.

Председник народ. скупштине: Свет. Николајевић. Потпредседник: Михаило Павловић. Секретари: Свет. Ј. Шурдиловић, Љубомир Молеровић, Марјан Павловић, Коста Ивковић, Јеврем Илић, Коста Јездић. Долазе имена посланика.

рукама вабила мишиће и пацове из туђих домова и одводила их у воду. „Tief unten schlafen sie so süss und so lang. Alle die, die von den Meuschen gehasst und verfolgt werden“. Мали Ајолф скочио је у воду управо на најопаснијем месту, стога нико није смео да се усуди, да му спасе живот.

На тај начин свршава се први чин. Малог Ајолфа је нестало, али његова смрт ће сасвим да разори да уништи живот Алмерсов и Ритин.

У другом чину црта нам Ибсен и даље карактер тих људи и износи нам њихову страшну душевну борбу.

Алмерс непрестано мисли о своме сину. Сећа се његових жеља, сећа се његовог наивног говора. Он непрестано размишља о његовој судбини. Најосле је рад, да се отресе тих мисли, у разговору са својом сестром, али све узалуд. Његова савест никако не мирује. Он пребацује Рити, да јој се жеља сада испунила, јер је она пожелила смрт малом Ајолфу, но Рита се брани са речима: „Nie und nimmer mehr habe ich das gewünscht! Dass Eyolf sich nicht zwischen uns beide stelle, das habe ich gewünscht.“ Но Алмерс иде још и даље у своме пребацивању, па је окривљује, да није никад ни волела малог Ајолфа. То исто пребацује Рита и Алмерсу. Из њених уста чујемо, како су Алмерса испрва занимале само књиге, но касније, пошто није нашао више никакве забаве у књигама, обратио се малом Ајолфу, али не можда из љубави, него просто из своје личне забаве. Најпосле мора и она сама да призна, да за њих обоје није никада ни постојао мали Ајолф. О њему су они врло мало мислили, а још мање су се о њему бринули. Њихово пребацивање и њихова свађа траје и даље. Алмерс сасвим искрено казује Рити: „Unsere Liebe ist gewesen wie ein verzehrendes Feuer, jetzt muss sie erloschen sein... Sie ist erloschen — in einem von uns“.

И последња завеса пала је са њихове прошлости, када је Рита чула од Алмерса, да је никад није ни волео, него да ју је узео за супругу само ради њених новаца. Нашим очима сада се указује страшна слика. Ми видимо преварену супругу, која је остала усамљена, без пријатеља, без наде и без саучешћа, а видимо и сасвим незадовољног и несрећног мужа. И он је остао сасвим усамљен, зато је одлучио да оде у она висока брда, из којих се пре неки дан вратио. Тамо горе — у величанственом царству мира, далеко удаљен од Рите, мислио је, да ће наћи мира и покоја.

Рита је одлучила, да даљим својим животом поправи све оне погрешке, које је до сада учинила. Као права мати, као хранитељка и добротворка, хоће да се заузме за сву сеоску сирочад, за ону малу, несретну и пропалу сеоску дечицу, коју до сада није хтела ни погледати. Ту дечицу хоће да негује и одхрањује место малог Ајолфа — „um sich einzuschmeicheln bei seinen grossen offenen Augen.“

Њена одлука потресла је и самог Алмерса. Он је готов, као њен досадањи саучесник у злом делу, да настави са њоме и ово добро и племенито дело.

Тако видимо тај пар људи опет на једном те истом путу, видимо их као вредне раденике, који четће пута погледају горе — тамо где је одлетела млада душа Ајолфова: „Zu den Gipfeln hinauf, zu den Sternen, zu der grossen Stille“.

Беч. **Павле Лагарић.**

Глумачка уметност на српској позорници.

Многе важне и одлучне речи дижу се у последње време у погледу нашег мезимчета, српског народног позоришта, што без сумње само повољно мора утицати на правац рада у њему, али ипак пера критичарска још нису ударила у најбитније мане позоришне, зато наше мезимче и не иде унапред — назадује шта више, јер стати па не поћи ни један корак унапред, значи ићи унатраг. За то од сада морамо наше мезимче свом љубављу пригрлити, и о њему писати строго са мање ласкања, а са више истините љубави.

Српско народно позориште је један од важнијих уметно-просветних завода, а ако хоћемо да нам од праве културне вредности буде, морамо га напред кретати само са истинитим и објективним судом, писањем са чисто естетског и уметног гледишта, а томе сада, када се стишавају страначке страсти, треба једаред да дође време, да са чистим судом пођемо једаред у сусрет правој уметности и књижевности.

*

Да кажемо најпре нешто у опште о глумачкој уметности.

Шта је глумачка уметност? Она је израз мисли, осећаја и расположаја човекових а као такова, глумачка уметност је најсавршенија уметност, јер њезина су средства најприроднија и најразноврснија. Док музичар употребљава тон, песник речи, сликар боју, дотле глумац имаде сва ова средства на расположењу, а чим је глумац савршенији у уметним средствима јесте: живот и истина. Док песник износи осећаје речима на папиру, дотле глумац живом речи, док сликар тек близу имитујући бојом један одломак расположаја у једном моменту дотле глумац, најживља слика, приказује све могуће положаје и моменте. Музика говорног органа у глумца, уме да буде пластичнија и истинитија него музика тона; па онда тек мимика и гест у глумца.

Као што видимо глумачка уметност је најживља и најистинитија. Њезина су средства најпотпунија за оцртавање унутарњег расположаја, за то и јесу утисци са позорнице најдубљи и најдуготрајнији. Једном речи: глумачка је уметност најприроднија па и најсавршенија, а за то и најтежа.

Из ових потоњих редова излази, да глумачка уметност мора бити природна дакле натурална. А какова је она на нашој позорници? Није природна!

То је оно, против чега смо накани да пишемо са жељом, да наше речи, речи пријатељске, буду примљене од срца к срцу.

Наши глумци морају прекинути са оним правцем, који је дошао отуд са запада пре више деценија година. Мора се прекинути са правцем, који је био владајући док је историска драма цветала. То је правац узвишено декламаторски, а гњездо му је бург бечки. Против тога правца, бори се данас сав нови нараштај, који хоће да па позорници види правог истинитог човека, какав је у природи. То исто желимо и ми.

Желимо, да наш глумачки подмладак пође новом стазом на бини, новим правцем на бини, који се зове натурализам.

Да не падне у онај сурови натурализам, не дозвољава бини већ сама реална драмска поезија. Али да глумац ипак мора бити натуралистичан, излази већ из тога, што глумац преставља сушту природу — природног човека.

На нашој позорници ћете мало када чути природан тон, и мало када видети природног човека.

Данас је оборена она глумачка школа, која је учила, да глумац мора бити свестан сваког нагласка, сваког геста и покрета. Ту стару школу оборила је данас најбоља глумица Елеонора Дузе, најприроднији божији створ на бини, баш за то што тако природно игра, да једну исту улогу увек другачије игра.

Њезино оцртавање страсти, стоји на оном нивоу, до ког долази само истина. Њезина љубав на бини, то су изливи истинитих осећаја, њезина мржња то је спајање свега гадног што постоји у човечјој души, а њезин плач то су истините сузе, које у слушаоцу сузе изазивају. Ето то је будућност на бини и само тај правац има и претензије и права на бини.

Када је прошле јесени било београдско позориште у Пешти у гостима да игра, ово је казала горња критика за њих: „види се, да на београдској позорници још влада стари романтични правац.“ То је права истина, и једина истина, којом су пештанци предусрели своје госте.

Тај „романтични“ правац, као што рекоше домаћини гостима, тај правац влада у опште на свима српским позорницама, од Београда па до последње дружинице са малим изузетком.

Тај правац још влада и у нашој дружини, зато на нашој позорници једино и успева историјска драма и — шаљива игра!

Гест, то је једино што носи у себи неке истинитости и природности. Мимика, она иде за тим, да задиви човека н. пр. код Ружића, Спасића и т. д. Говор, то је већином реторско разметање: код Спасића, више декламовање код Ружића, а мало кад истинит израз.

Како се мало пази на природан израз садржаја текстова, навешћено Спасића. Овај доста способан глумац, који би поред учења могао бити временом добар салонски јунак, када хоће да изрази унутарње узбуђење, он се сав стреса, као да га хвата „пролетња грозница“. Он не уме да схвати, да се најважнији и најсилнији моменти у души могу представити на нај једноставнији начин: једним малим покретом руке, рамена или мимике на лицу. Као илустрација овога навешћемо мало горе поменуту глумицу: Елеонору Дузе. Она кад плаче, окрене леђа публици и са малим трескањем рамена, које иде без икаквог напрезања, тако силно потреса публику, да је ова приморана, да брише сузе са свога лица. Ту нема млатања рукама још мање бечења, већ то је један фини начин, уметно средство, којим постизава највећи успех.

Ова натурална школа има будућност на позорници Њу је собом донела модерна драма, у којој се представљају људи из наше околине, са нашим осећајима и манирима и према томе и сам глумац, ако хоће да има успеха у тим драмама, мора да буде природан као људи у животу.

Пре него што завршимо, имали би још ово да напоменемо. Наша дружина би требала млађе, а способне снаге да шаље горе, да се уче код славнијих глумаца, јер са оваком школом не ћемо ни до чега доћи.

За то, што немамо природних глумаца, на нашој позорници ни најбоље салонске и друштвене драме не могу да пожњу правог успеха, па за то ни наши драмски писци и у самом Београду још не узимају за грађу својим драмама модеран друштвени живот, већ сви још лутају по историји, јер историјски јунаци су им најсимпатичније личности, због много бољег персонификовања на позорници, него јунаци из друштвених драма, који им због рђаве игре постају несимпатични или не довољно симпатични, да побуде писца, да и сам створи таког јунака.

Тим путем смо дошли да докажемо, од каквог је културног значаја позориште, па и наше народно за нас и какова асоцијација постоји између доброг и природног глумарења са драмском књижевношћу. Идеја идеју ствара, а уметност уметност. Будемо ли имали временом добро позориште, за извесно би тврдио, да ћемо временом имати и праве друштвене драме, а само смо ми без ње.

Увиђајући ову огромну важност игре глумачке на књижевност, морамо ићи за тим, да се једаред наше позоришне ствари доведу у ред, и да се једаред већ и нашој позорници отворе врата чистої уметности. **Нил.**

Вести из народа.

— Пишу нам из **Будимпеште**: (У очи 25-годишње прославе српских добротвора Наума и Јелене Возде.) Навршило се 25. година од како је српски народ стекао топло огњиште у престоници Угарске на којем се загрева надом за бољу будућност.

То врело огњиште саградише неумрли српски добротвори блаженопочивши Наум и Јелена Возда. Благодарно потомство спрема се да ту ретку успомену најсвечаније прослави.

Овдашња српска црквена православна општина узела је целу ову ствар у своје руке и саставила је нарочити одбор из своје средине, који у велико ради на припреми око ове светковине; скорим ће бити разаслане позивнице на све стране милога Српства да изволе учествовати при величанственој овој прослави, с тога хитим да јавим радосну вест у напред онима који радо чују и хоће да знају шта се овде догађа.

На дан прославе биће служба божија, уз асистенцију овдашњег свештенства и парастос.

За тим ће се у општинској дворани држати свечана седница и откриће ликова покојног Наума и Јелене Возде, а свечан говор држаће потпредседник српске православне црквене општине.

Том приликом раздаваће се народу споменица у којој ће бити описан сав досадашњи рад и развиће за ових 25 година од како постоји ова племенита оставина. Споменице послаће се свима српским црквеним општинама као и јавним гласилама целога Српства, да знају и чују како се племенити и дарежљиви неумрли покојници за васцело Српство побринули. Слава им веки! **Миљко.**

Вести из места и са стране.

Српски митрополитски црквени савет као и народни школски савет, сазвани су у Карловце за 25. април (7. мај) о. г. у 9 сати пре подне те и за даље дане, док се послови не сврше.

По милијуна за мађарску оперу. Владин повереник за оперно позориште у Будимпешти, барон Нопча, иште од владе за будућу годину изванредну помоћ од по милијуна форината, да би могао и за време изложбе давати представе. Од те се своте имаде употребити 100.000 фор. на гардеробу и декорације, 100.000 фор. на плату појединим певачима, а 300.000 фор. на остале издатке. Пошто је барон Нопча рекао, да ће ако ову помоћ не добије оставити ово место, и пошто је и самој влади до тог стало, да се мађарско позориште што сјајније покаже странцима, то нема сумње, да ће се молба барона Нопче испунити. За мађ. оперу издаје се у ова тешка времена грдна свота од по милиона форината, који се скидају са грбаче нас свију. Питамо ми је ли ово право? Немају ли ти по милиона потребнија места у Угарској?

Траже своје сроднике. Гроф Јевђен Зичи отпутовао је у среду у пратњи тројице мађарских научника на Кавказ, да онде потраже Мађарима сродна племена. Трошак експедиције, која ће трајати шест месеци, прорачунан је на 80.000 фор. а плаћа га сам гроф Зичи.

Крваv први мај у Будимпешти. На најновији празник радника, први мај дошло је до крвавих сукоба, у два маха међу радницима и полицијом, којом приликом је више радника затворено, многи су рањени, а један ће тешко и преболети своје ране. Овај се сукоб догодио због тога што је полиција наишла на велику гомилу радника, позвала их да се разиђу и да предаду своју заставу, кад ови то не учинише ударила је полиција на њих голим мачевима, а радници на њих камењем и штаповима. У другом сукобу су опет радници у варошкој шумици, да би се осветили изненада напали на два полицаја, разоружали их и на мртво име истукли.

Земљотрес у Љубљани. Из Љубљане јављају да се 1. маја ноћу у 1 сат 37 минута осетио поново жестоки земљотрес. Многи становници, који су се већ били вратили у своје куће, побегли су на улицу, где су се ипак доскора примирили. У 5 сати у јутру осетио се још слаб ударац с потресом. Нове штете нема. По досадашњем званичном испитивању зграда, указује: 10% зграда мора се порушити, 80% требаће поправка, а само 10% остало је неоштећено. Техничко поверенство истражило је до сада три петине зграда. За сада још станује 2825 особа у баракама, дочим је до 10.000 особа оставило град.

† **Густав Фрајтаг,** један од најодличнијих немачких песника, умр'о је у Висбадену у 79 години. Фрајтаг родио се 1816. у Крајцбергу у Пруској Шлеској.

Нешто о кинеској војсци. Руски војнички часник Пућата, који врло добро познаје кинеску војску издао је о њој врло занимљиву књижицу. Први заповедник војске је сам цар, „најжући владар" како га они називају. Војска се дели по племенима, а број војника износи 1,233,469 али је то само на папиру. Дисциплина је врло слаба, ма да су казнени закони баш азијатски. Војска је врло слабо опремљена, у сваком оружју оскудева, једино што има безброј најразноврснијих и најшаренијих застава и много штитова. Казнени закон је још из године 1723-ће. По коме се онај војник, који на глас добоша одмах не дође, или који бега испред непријатеља, или онај, који се разболе на мору својом кривицом, па онај, који убије мирна грађана, па који приповеди да је сниваo ђавола, те тиме кога поплаши, па који тајно прислушкује савете старијих, сви се ти смрћу казне. Овака је строгост само међу млађима, док заповедници раде шта хоће. Такова војска наравно, да не вреди много, и да ту не треба много вештине и храбрости њих победити; но овај рат са Јапаном опамети ће ваљада и тога „најжућег" владара.

Нове жељезнице у Турској. Цариградски лист „Стамбул" доноси ову белешку: Министарство војно проучава сада два нова плана за жељезнице, које би имале велики војени значај. Ове је планове израдио по наредби порте Хајри бег, генерални директор жељезница у министарству грађевина и његов помоћник Маргосијан ефендија. Од тих линија, од којих би једна везала пругу Солун—Цариград са Галипољем, а да не пролази кроз Делеагач; а две друге да вежу пруге Солун—Битољ, Солун—Скопље и Солун—Цариград, а да не додирују варош Солун.

Судар пароброда. Из Одесе јављају, да се пароброд руског паробродског друштва „Коцебуе", који је без путника пловио из Севастопоља у Одесу, сударио са руским ратним паробродом „Пендераклија", који је пловио из Николајева у Севастопољ, „Коцебуе" намах је потонуо. „Пендераклија" ма да је тешко оштећена, спасла је 37 морнара са „Коцебуе-а, но ипак су се три морнара и два путника, који су били на „Коцебу"-у удавили.

Од добошара пуковник. У Грацу је умр'о пуковник у миру Рудолф Тауфар. Рођен је у Бечу, 1849. узет је у војску као добошар на 8 година, а 1856. био је већ потпоручник, а 1864. надпоручник. У овом је својству војевао 1866. у Ческој као часник у служби код надвојводе Виљема те је у битци код Краљева Грца, (Кениг-греца), кад је тане однело надвојводи шешир и озледило га по глави, први прискочио у помоћ надвојводи и завио му рану. Год. 1886. постао је Тауфар подпуковником и заповедником топничке пуковније надвојводе Виљема, а 1889. пуковником.

Загонетка природе. По париским новинама доносимо ову заиста загонетну игру природе. Пре неког времена доведоше једно дете чувеном професору париског медицинског факултета Richet-у. Седмогодишње дете коме беше име Лудвиг, имало је такав чудноват рачунски дар, да је ма какав рачунски задатак у множењу, са ма колико бројева на мах израчунао на памет. Тако му професор међу осталим задацима задао и овај: дијаметар (пречник) земље износи 6366 километара; а земља је од сунца далеко 24.000 такових дијаметара, колика је даљина од земље до сунца и то у миљама. За неколико тренутака одговорио је дечко: „38,196.000 миља". И одговор је био потпуно тачан. Такођер је давао дечко тачне одговоре и на друга много тежа питања. Но што је још чудноватије дечко је погађао мисли своје матере. Наиме што је мати мислила то је дечко погледавши јој у очи погађао. То се доказало овако: Матери су дали једну књигу, она отвори на једном месту прочита у себи број стране и погледа у очи сину и дечко одговори „Страна 456" заиста је тако било. У десет маха покушавали су то и дечко је увек тачно погађао. Затим лечник извади своју бележницу напише у њу једну реч, а доцније једну читаву реченицу и даде матери да прочита, дете јој погледа у очи и одмах рече и реч а и читаву реченицу, коју је лечник написао. Овај догађај врло занима париске лечничке кругове. Заиста чудновато, а одговорност за истинитост остављамо париским листовима.

Трговина.

Нови Сад, 22. априла. Пшеница прве каквоће 7 фор. — н. Пшеница средња 6 фор. 80—90 н. Пшеница лакша роба 6 ф. 50—60 новч. Наполица 6 фор. — нов. Јечам 6 фор. 20—30 н. Зоб 6 фор. 60—70 нов. Кукуруз у зрну 6 ф. 60—70 н., Маст 48 фор. Сланина сува 50 фор., дебела пољена 52 фор. Све од 100 килограма.

Свињи угојени тешки	41 н.
„ средњи	39 н.
„ лаки	37 н.

Све од 1 килограма.

Теоци	10—18 ф. по комаду.
Јагњци	5—12 ф. по пару.
Овци	—— ф. „

Стање воде под Новим Садом.

20. априла било је 4·89 мет. а 21. априла је било 4·95 мет.

*

Штајнбрух. Извештај са свињског трга од 26. априла до 3. маја по р. кал. од трговца Косте Брашована.

Трговина је била трома.

Недељне просечне цене: Мађарска сортирана роба 320—380 кила тешки 46—47 новч., 280 до 300 кила тешки 45—46 новч. матори преко 300 кила тешки 44—45 нов. сеоски (Bauernwaare) 44 до 44½ н., српски 44—45 нов. од килограма, одрачунавајући 45 кила на живот по пару и 4% рабата.

Овд. штанд. од 26. априла преостало 154.930 комад.

Дотерано из унутрашњости	10522	„
„ Србије	6852	„
„ Влашке	—	„
„ других земаља	—	„
Отерано за будимпештански обрт (I—X. срез	4302	„
за унутрашњост	1228	„
„ Беч	2592	„
„ Аустријске државе	1987	„
„ Немачку	888	„
„ друге земље	—	„
„ сапувдиницу	259	„
Остаје штанд	161048	„

Најновије вести.

— **Криза у Србији.** Како је престала свака уставност и слобода у Србији, тешко је до праве истине брзо доћи, но вести које стижу јављају врло важне ствари. Напредњаци зајам одбили. Опозиција врло велика у скупштини, тако да је сваки изглед за примање зајма нестао.

— **Вукашин Петровић дао је оставку,** краљ је оставку примио и привремено поверио вођење министарства финансија Здравковићу министру грађевина. По приватним гласовима скупштину је краљ распустио, шта више још се говори да је Милан оставио Србију и отпутовао преко Земуна. Ситуација је у Србији дакле врло озбиљна, и може сваки час доћи до велике промене.

Банфијеви дани избројани! Са две стране, из Беча и Пеште брзојављају нам, да онде у владајућим круговима влада највећа, управо огромна узрујаност, која свакако до прелома довести мора, јер заједнички министар спољашњих послова Калноки, одлучно пориче да је Банфи у угарском сабору онаку изјаву о папином нунцију Аљијардију, са његовим знањем, пристајањем и споразумом учинио. Банфи је журно позван у Беч, и по свој прилици, неће се више као министар-председник вратити натраг. Да је криза на прагу, јасан је доказ што је и Хедервари у Бечу.

— **Калноки — одступио.** Из Беча јављају „Пестер Лојду" да је заједнички министар спољашњих послова поднео цару своју оставку.

— **Русија против Јапана.** По вестима из Јокохаме и из Петрограда, Русија је послала свој ултиматум (последњу опомену) Јапану у коме позива Јапан да за три дана одговори захтевима њеним или ће Русија одмах бомбардовати јапанска пристаништа.

— **Криза у Енглеској.** Енглески министар финансија изјавио је при расправи прорачуна да му је то последњи пут који ступа пун одговорности пред сабор. Ово се доводи у свезу са оним гласом да ће читав Росберијев кабинет одступити.

ОГЛАСИ.

ОГЛАС.

Част ми је штованој публици: Карловаца, Петроварадина, Новог Сада, Бешке и њеној околини пријатељима и познаницима до угодног знања ставити, да сам гостиону г. Шандора Стерије у Ср. Карловцима примио и седмог маја по рим. ове године отварам. Са изврсном кујном, добрим пићем и умереном ценом послужићу.

Молим за многобројну посјету.

Антон Шлик,
гостиничар.

1—1

ДРАЖБЕНИ ОГЛАС.

Код кусићке српско прав. црк. општине одржаће се други дан Духова у 2 сата после подне јавна дражба ради поправљања (репарације) и бојадисања зејтинфарбом лименог торња и крова, спојено са неимарском (маорском) радњом уједно.

Условија и извешћа могу се у свако време у општинској писарници добити.

У Кусићу 22. априла 1895.

Ж. Влајковац, перовођа. 1—2 **Петар Михаиловић,** председник.

ПРАВИ МЕДИЦИНСКИ МАЛАГА

по кемичкој анализи

ВРЛО ДОБАР ПРАВИ МАЛАГА

као изврсно средство за ојачање слабуњавих болесника, реконвалесцента деце итд.; против оскудице у крви и слабости у стомаку од особитог дејства.

Даље: **Шера, Мадејра, Портваја**

ПРАВИ ФРАНЦУСКИ КОЊАК

у 1/1 1/2 оригин. флашама и са законитим депонираним заштитним маркама.

ИНОЗЕМСКИХ ВИНА

винарске велике радње **Оскара Дудића и Комп.** — Добити се може у **Новоме Саду** једино у трговини деликатеса

Д. КОДЕ.

Позор! На нашој законито заштитној марки и вињети на капсли и запушачу, само та марка гарантује за право и добро вино. 1—4

У свима земљама заштићена законом.
За Аустро-Угарску заштитна марка № 46 1/1

Schutz-Marke.

Essenz stomatica compos. Schutzm. J im Stern. St. Jakobs **капљице за стомак.**

Од више година опробано средство против болести у стомаку, нарочито за слабо варење стомака, који нема апетита, колере, грчеви, колике и содбренена и затвора. Једна флаша 60 нов. и 1 фор. 20 нов. Проспект гратис. Као средство првог реда против нервни болести од много година опробано Dr. Lieber's Nerven-Kraft-Elixir са Schutzmark-ом † и ленгер. Прави се по лекарском и званично дозвољеном пропису у апотеки M Fanta, Prag.

ПИЈАНСТВО и у највећој мери, може се излечити са Essenz Sougede. Може се употребити са знањем и без знања пијанца, јер је без боје, без укуса и без мириса. Успех се гарантује. Флаша 1 фор. 80 нов.

Schutz-Marke.

Tinct. nervi tonica

проф. Dr. Lieber's Nervenkraft-Elixir.

Једино прави са марком крста и лентера, прави се по лекарском и званично дозвољеном пропису у епотеци Max Fanta Prag. Тај препарат је од много година опробано средство за јачање живаца, особито против слабости лупања срца, бола у леђи, несвестице, главобоље и хрђавог варења. Проспект гратис. Флаша 1 ф., 2 ф., и 3 ф. 50 н. За болести стомака најбоље су St. Jakob's капљице, флаша 60 новч. и 1 фор. 20 нов.

Водена болест излечима са **Hydrops Essenz** у сваком штадијуму брзо и сигурно. Успех се гарантује. Лекарима за употребљавање врло се препоручује. И тамо помогне, где је сва нада напуштена. За потпуно опорављање доста је једна или две флаше по 3 фор.

Главна стоваришта: Salvator Apotheke Pressburg, Nyiri György, Molnar L. Gr. Wardein, Partos Adam, Bogatincsević K. Gr. Kikinda, Farkas J. Kecskemet, Péterffy Imre Marm. Sziget, Karl Jahner Temesvar, P Mittelbach Agram, и у др. 25—80

БЕЧ VI. Mariahilferstrasse 35.

М. НАЈМАН

ОСНОВАНО 1845.

БУДИМ-ПЕШТА IV. Muzeumring 1.

Арад, Дебрецин, Вел. Варадин, Темишвар, Панчево, Загреб, Ријека, Сарајево, Тријест, Љубљана, Београд, Ниш, Крагујевац, Софија.

Да би многостраним жељама мојих многобројних муштерија одговорио, затворио сам своју досадашњу трговину у **Новом Саду, на главној улици у Недељковићевој кући** и отворио

НОВО СТОВАРИШТЕ

МОЛИМ ДА СЕ ПРОЧИТА

Да би се свака забуна избегла, слободан сам п. н. публику известити да се моје

СТОВАРИШТЕ ОДЕЛА

ЗА ГОСПОДУ, ГОСПОЂЕ И ДЕЧАКЕ

ИЗРИЧНО НАЛАЗИ

НА ФРАЊЕ ЈОСИФОВОЈ ПИЈАЦИ БРОЈ 7.

ДО ГРАНД ХОТЕЛ МАЈЕРА

ПРЕКО ПУТА ОД „ГВОЗДЕНОГ ЧОВЕКА"

и никакву другу радњу у Новом Саду неводим нити с којом у свези стојим.

Робу само најбоље каквоће. Цене строго утврђене.

С поштовањем

М. НАЈМАН

ИЗ БЕЧА.

15—24

МОЛИМ ДА СЕ ПРОЧИТА

МОЛИМ ДА СЕ ПРОЧИТА

Главни уредник: др. Емил Гаврила. Власник Славко Свет. Милетић. За уредништво одговара: Никола Маленчић. Срп. штампарија дра Свет. Милетића у Н. Саду